

## УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

*Аналізуються теоретичні та методологічні аспекти активізації інвестиційних процесів у туристично-рекреаційній сфері. Розглядаються сучасні підходи, що сприятимуть формуванню оптимального інвестиційного середовища. Пропонуються пріоритетні напрями інвестування та комплексна модель державного управління сприятливими інвестиційними процесами в туристично-рекреаційному комплексі України. Обумовлюється необхідність раціональних принципів здійснення координації інвестиційної діяльності в туристично-рекреаційній сфері.*

**Ключові слова:** туристично-рекреаційний комплекс, інвестиційна діяльність, державна інвестиційна політика, інвестиційні процеси, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційні проекти, інноваційна діяльність.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Науково обґрунтована інвестиційна політика держави відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабілізації та сталого розвитку економіки країни. Вона визначає пріоритетність, напрями, джерела та структуру інвестицій, створює умови для реалізації загальнодержавних, регіональних і місцевих економічних, соціальних та технічних проектів, формує сприятливий інвестиційний клімат для ефективного залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Туристична індустрія у багатьох країнах світу залишається важливим інструментом розвитку економіки і суспільства, загалом. Серед фундаментальних досліджень міжнародного туристичного ринку Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич, В.Ф. Кифяк, М.П. Мальська, Л.Г. Нечипорук, Т.Ф. Панченко, Л.В. Сакун, Е.В. Слободенюк, В.К. Федорченко та інші.

**Виклад основного матеріалу.** Активізація інвестиційної діяльності тісно пов'язана зі створенням відповідного економічного середовища. У сучасних умовах інвестиційна політика повинна ґрунтуватися на розширенні можливостей регіонального регулювання інвестиційних процесів і поєднання державного регулювання економіки з ринковою саморегуляцією.

Практично не розглядаються напрями координації інвестиційних процесів в сфері рекреації і туризму, не виділяються завдання та принципи її здійснення, не приділено належної уваги управлінню інвестиційними процесами за критерієм ефективності, не сформульовано єдиного підходу до розробки системи показників аналізу результативності інвестиційної діяльності в туристично-рекреаційній сфері.

У процесі формування ринкових відносин у туристично-рекреаційній сфері (ТРС) інвестиційна політика держави повинна передбачати використання стратегічного та системного підходів, диференційовано визначати форми фінансування субгалузей рекреації, враховуючи специфіку кожної з них, бути регіонально вираженою і відповідати міжнародним стандартам [1].

Зокрема, стратегічний підхід у сфері інвестиційного забезпечення розвитку рекреаційно-туристичного господарства дозволить виявити найбільш перспективні регіони, території і об'єкти, вирішити питання про доцільність інвестиційних вкладень при розгляді регіональних проблем активізації рекреаційного підприємництва. Системний підхід сприятиме формуванню відповідного інвестиційного середовища у рекреаційно-туристичній сфері в контексті ринкових перетворень в економіці країни загалом.

Державна інвестиційна політика в туристично-рекреаційній сфері передбачає визначення оптимальних співвідношень параметрів, які характеризують структурні зміни в її розвитку. Незалежно від інвестування в розвиток санаторно-курортного і готельного господарства, упродовж останніх років кількість закладів оздоровлення та відпочинку в Україні порівняно зменшується.

Крім того, стан матеріально-технічної бази санаторно-курортних та оздоровчих закладів не відповідає міжнародним вимогам, рівень послуг низький при високих цінах, обслуговуючий персонал не має відповідної підготовки щодо прийому іноземних туристів, не забезпечено контроль за виконанням санаторно-курортними закладами умов та правил прийому і обслуговування рекреантів. Низька якість обслуговування не дозволяє належним чином розвивати іноземний туризм. Чимало оздоровчих закладів мають сезонний характер роботи, завантажені в середньому менш ніж наполовину, що створює проблеми стосовно їх економічної віддачі.

На особливу увагу заслуговує механізм формування інвестиційного клімату в галузі рекреації і туризму. Зокрема, інвестиційний потенціал або інвестиційна місткість галузі визначається сумою об'єктивних передумов для інвестицій, яка залежить від різноманітності сфер та об'єктів інвестування, а також від економічного становища країни, регіону.

На регіональному рівні інвестиційний потенціал рекреаційно-туристичного господарства визначається насиченістю території факторами виробництва (рекреаційними ресурсами, матеріально-технічною базою, розвитком інфраструктури, трудовими ресурсами тощо), рівнем доходів населення, споживчим попитом.

Можна виділити наступні пріоритетні напрямки залучення інвестицій у туристично-рекреаційний сектор економіки:

- стимулювання інноваційної діяльності у сфері оздоровлення, лікування та рекреації, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних методів та технологій санаторно-курортного лікування на зарубіжних ринках; формування рекреаційно-туристичної інфраструктури на рівні міжнародних стандартів (готелі, кемпінги, санаторії, пансіонати, транспорт, комунікації тощо);
- стимулювання інвестиційної діяльності у сфері супутніх послуг для рекреантів (торгівля, громадське харчування, інформаційна, фінансова інфраструктура, відпочинковий туризм);
- підвищення кваліфікації працівників рекреаційно-туристичного господарства;
- реставрація та реконструкція пам'яток історії та культури, особливо таких, які репрезентують Україну на міжнародному ринку туристичних послуг;
- розвиток "сільського" туризму, особливо у регіонах, які зберегли народні звичаї та традиції: Карпати, Полісся, Полтавщина, Поділля, Буковина та ін.;
- рекламна діяльність – залучення значного потоку туристів в Україну неможливе без належної поінформованості потенційних рекреантів про рекреаційно-туристичний потенціал країни, його особливості та унікальність на світовому ринку туристичних послуг.

Важливе значення у створенні сприятливого інвестиційного клімату має належним чином розроблене та ефективно діюче нормативно-правове поле. Незважаючи на певні позитивні зміни у нормативно-правовому регулюванні туристично-рекреаційної сфери, законодавство, що регулює економіко-фінансову діяльність інвесторів, є неефективним. Застарілі і взаємовиключні положення вносять певні непорозуміння у поточну інвестиційну діяльність і не дають змоги розробити стратегію і тактику щодо активізації діяльності на перспективу.

Аналіз існуючого нормативно-правового забезпечення в контексті інвестиційної діяльності в туристично-рекреаційному середовищі дає можливість виявити ряд недоліків:

- нормативно-правова база у сфері інвестування є надзвичайно мінливою.

Так, Закон України "Про інвестиційну діяльність" змінювався фактично кожного року. Закон України "Про іноземне інвестування" на протязі 10 років змінювався 25 разів. Якщо враховувати постанови, декрети Кабінету Міністрів України, Укази Президента, поправки та інші підзаконні акти, то такий стан справ відлякує як вітчизняних, так і іноземних інвесторів; - законодавство повинно бути однозначним і закони повинні трактуватися однозначно. Особливо це стосується нормативно-правових актів про інвестиційну діяльність;

- враховуючи важливу роль рекреаційно-туристичної галузі в економіці України та її окремих регіонів, доцільно було б у законодавчому порядку надати певні пільги інвесторам, які вкладають кошти в рекреацію і туризм, особливо у відсталих в соціально-економічному розвитку територіях (наприклад, гірських, поліських).

Особливу увагу слід звернути на галузеву координацію інвестиційної діяльності. Координація інвестиційних процесів у ТРС - це детальне вивчення, мобілізація та раціональне використання інвестиційного потенціалу туристично-рекреаційного комплексу, науково обґрунтована інтеграція інвестиційних ресурсів для досягнення стратегічної мети інвестування та забезпечення практичної реалізації інвестиційних проєктів різного розміру, спрямованості і масштабу.

Враховуючи умови, що склалися в ТРС на регіональному рівні, та щоразу зростаючі потреби в інвестиціях, виникає нагальна необхідність проєктування механізму координації паралельно із подоланням дефіцитності інвестиційних ресурсів. Із важливості функцій, що вкладені в поняття координації, випливають наступні її завдання:

- сприяння реалізації інвестиційних проєктів у ТРС, які здатні забезпечити високий прибуток та значний соціальний ефект за умови невеликих вкладень;
  - забезпечення координації різних гілок влади та органів територіального управління у
-

вирішенні інвестиційних проблем ТРС;

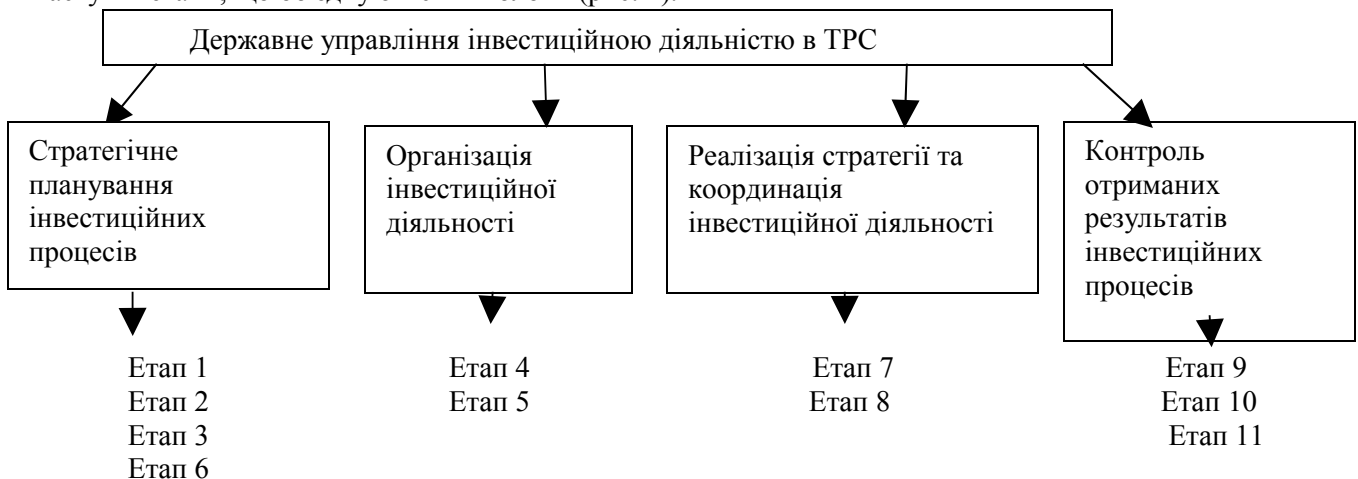
- надання переваги інвестиційним проектам, метою яких є вдосконалення соціальної інфраструктури;
- сприяння потенційним інвесторам, координація їхньої роботи шляхом розробки та презентації пріоритетних напрямів інвестиційної політики в ТРС регіону;
- комплексне використання потенційних можливостей для покращення інвестиційного клімату в регіоні;
- запровадження інформаційної підтримки суб'єктів інвестиційної діяльності, створення умов доступності та прозорості інвестиційного ринку;
- проведення соціальної, економічної та екологічної експертизи інвестиційних проектів у ТРС для запобігання нанесенню шкоди навколишньому середовищу, економічній безпеці держави, соціальній інфраструктурі; формування механізму міжгалузевого, міжрегіонального та міжнародного співробітництва.

Сформувавши завдання координації інвестиційної діяльності в ТРС, необхідно також виділити принципи її здійснення, а саме:

- часова різноманітність інвестиційних проектів (коротко-, середньо- та довгострокова перспектива);
- важливість досягнення як економічного, так і соціального ефектів від реалізації інвестиційних проектів у ТРС;
- створення важливих і рівноправних умов між суб'єктами інвестування, що є виробниками туристично-рекреаційного продукту та суміжних підприємств інших галузей економіки;
- забезпечення участі владних структур в інвестиційних процесах через пайове фінансування та розподіл прибутків;
- оптимізація інвестиційного клімату в ТРС регіону (формування регіональної інвестиційної інфраструктури, сприяння розвитку підприємств малого та середнього бізнесу, підвищення ролі інформування всіх сторін інвестиційного процесу, зниження кримінального та екологічного ризиків, створення нових робочих місць як наслідок мотиваційних дій з боку владних структур).

Проведені дослідження інвестиційної активності дають можливість стверджувати, що перевага надається короткостроковому торговельно-грошовому обігу, а вирішальна відтворювальна функція залишається осторонь. Така інвестиційна політика абсолютно не відповідає стратегічним інтересам держави. Звідси випливає необхідність удосконалення процесу державного управління інвестиційною діяльністю як в економіці країни загалом, так і в окремих пріоритетних її галузях.

Моделювання процесу державного управління інвестиційною діяльністю може включати наступні етапи, що об'єднуються в 4 блоки (рис. 1).



**Рис. 1. Модель державного управління інвестиційною діяльністю в ТРС (на загальнодержавному та регіональному рівні)**

Розглянемо детальніше етапи даної моделі.

*Етап 1.* Обґрунтування пріоритетності залучення інвестицій саме в обрану галузь.

*Етап 2.* Вивчення чинників інвестиційної привабливості, напрямів діяльності в ТРС.

*Етап 3.* З'ясування основної мети отримання інвестицій (впливає із процесу стратегічного

планування).

*Етап 4.* Визначення основної групи ресурсів, що використовують в інвестиційному процесі.

*Етап 5.* Визначення основних видів туристично-рекреаційного продукту.

*Етап 6.* Прогнозування результатів, які можуть бути отримані внаслідок впровадження інвестиційних проектів у ТРС.

*Етап 7.* Розробка системи показників для аналізу результативності інвестиційної діяльності в ТРС. Тут, зокрема, доцільно запропонувати наступні показники - дієздатність, економічність, якість, продуктивність інвестицій, інноваційність, величина соціального ефекту від освоєння інвестиційних ресурсів у ТРС.

*Етап 8.* Розробка та запровадження механізму координації інвестиційної діяльності в ТРС.

*Етап 9.* Запровадження системи моніторингу інвестиційної діяльності в ТРС.

*Етап 10.* Створення універсальної аналітично-інформаційної системи контролю протікання інвестиційних процесів у ТРС.

*Етап 11.* Розробка механізму виявлення порушень в протіканні інвестиційних процесів та виявлення коригуючих дій для ліквідації зазначених порушень.

На особливу увагу заслуговує зворотній зв'язок між блоком стратегічного планування інвестиційної діяльності та блоком контролю отриманих результатів інвестиційних процесів. Роль його полягає у виявленні невідповідності між показниками стратегічного планування і реально отриманими результатами та внесенні змін через вироблення коригуючих дій.

Підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що для подальшого успішного розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні необхідно, перш за все, забезпечити її раціональне планування і дієве управління. Найвний потенціал розвитку туризму в умовах регіону необхідно використовувати творчо та системно, що створить наступні переваги: інвестиційні надходження і додаткові прибутки, нові робочі місця; модернізація туристичної інфраструктури, зв'язку, транспортного сполучення, комунальних об'єктів і служб; впровадження інновацій і нових технологій; розв'язання проблем навколишнього середовища і збереження історико-культурної спадщини.

Інвестиційна політика повинна проводитися на двох рівнях: загальнодержавному і регіональному. На загальнодержавному рівні вона включає:

- забезпечення нормативно-правової та законодавчої бази;
- розробка стратегії залучення інвестицій;
- визначення пріоритетних територій і об'єктів рекреаційно-туристичного профілю для інвестування;
- встановлення пріоритетів податкового регулювання.

На регіональному рівні такими функціями є:

- здійснення маркетингових досліджень ринку інвестицій, проведення моніторингу рекреаційно-туристичних ресурсів та територій;
- розробка інвестиційних пропозицій для найбільш перспективних рекреаційно-туристичних об'єктів;
- формування карти інвестиційної привабливості регіону;
- внесення пропозицій щодо вдосконалення інвестиційної політики в державні органи влади.

#### **Література:**

1. Павлов В.І. Підприємництво в локальному рекреаційному комплексі: стратегія розвитку / В.І.Павлов, Л.М.Черник, В.А.Голян. – Луцьк: Надтир'я, 2008.
2. Туризм в Україні – 2000. Статистичний бюлетень.

#### **Резюме:**

*Татьяна Сидорчук, Оксана Обаранчук.* УПРАВЛЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОМ КОМПЛЕКСЕ УКРАИНЫ.

Анализируются теоретические и методологические аспекты активизации инвестиционных процессов в туристско-рекреационной сфере. Рассматриваются современные подходы, которые будут способствовать формированию оптимально благоприятной инвестиционной среды. Предлагаются приоритетные направления инвестирования и комплексная модель государственного управления инвестиционными процессами в туристско-рекреационном комплексе Украины. Обуславливается необходимость рациональных принципов осуществления координации инвестиционной деятельности в туристско-рекреационной сфере.

**Ключевые слова:** туристско-рекреационный комплекс, инвестиционная деятельность, государственная инвестиционная политика, инвестиционные процессы, инвестиционный климат, инвестиционная активность, инвестиционные проекты, инновационная деятельность.

**Summary:**

*Tatiana Sidorchuk, Oksana Obaranchuk.* INVESTMENT PROCESSES MANAGEMENT IN TOURIST AND RECREATIONAL COMPLEX OF UKRAINE.

The theoretical and methodological aspects of activation investment processes in tourist-recreation sphere are analysed. Modern approaches which will be instrumental in forming of favorable investment environment are examined. Priority directions of investing and complex model of state management investment optimal processes in tourist-recreation complex of Ukraine are offered. The necessity of rational principles realization coordination of investment activity is stipulated for a tourist – recreation sphere.

**Key words:** tourism and recreation complex, investment, state investment policy, investment processes, investment climate, investment activity, investment projects and innovation.

*Надійшла 23.10.2010р.*

---